

Кіндрась О.В. Детермінанти управління експортною діяльністю корпоративних підприємств України / О.В. Кіндрась // Пошук. Науково-освітнє видання. – 2009. – № 11. – С. 128-132

ДЕТЕРМІНАНТИ УПРАВЛІННЯ ЕКСПОРТНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ КОРПОРАТИВНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Annotation. *The article reveals the theoretical principles of functioning of the corporate sector of Ukraine, describes results of the research of corporate management, as a factor of productivity increase of activity of a management subject. The article also identifies the determinants of management of export activity of corporate enterprises.*

Анотація. В статті розглянуто теоретичні засади функціонування корпоративного сектору України, викладені результати дослідження корпоративного управління, як фактора підвищення продуктивності діяльності суб'єкта господарювання. В рамках викладу матеріалу статті визначено детермінанти управління експортної діяльності корпоративних підприємств.

Ключові поняття. Приватизація, корпорація, акціонерне товариство, інтегрована корпоративна структура, корпоративне управління, акціонер, експорт, продуктивність праці, конкурентоспроможність.

Актуальність. В 90-х роках ХХ ст. в Україні відбулася масова приватизація. Трансформація державної власності в приватну була одним з перших кроків формування ринкової форми господарювання. Основною метою інституційних перетворень була розбудова системи господарювання, що створювала передумови інтеграції України в світогосподарські процеси, як рівноправного суб'єкта міжнародних відносин.

На сучасному етапі розвитку ринку позиціонування експортованого продукту вітчизняним підприємством на зовнішньому ринку є системним компонентом формування рейтингу України в контексті конкурентоспроможності та адекватності процесу глобалізації в сфері

міжнародного бізнесу. Корпорація як складна інтегрована економічно-соціальна система в процесі господарювання є найбільш адаптованою до вимог і стандартів міжнародного ринку.

Розвиток корпоративного сектору України, зокрема процес корпоративного управління має прийняти вектор експортно-орієнтованої політики на основі економічно обґрунтованих переваг, що мають віддзеркалювати перспективи економічного, технологічного та соціального становлення корпоративних структур.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. Наукові дослідження зовнішньоекономічної діяльності підприємств, процесу розвитку корпоративного сектору та корпоративного управління здійснюються протягом тривалого проміжку часу. Основні механізми, проблеми, пріоритети розвитку зовнішньоекономічної діяльності та формування експортної політики підприємств в своїх наукових працях розглядали такі відомі вітчизняні та зарубіжні вчені як М.Дідівський, Ю.Козак, В.Кондратьєв, А.Кредісов, І.Саваченко, С.Шаповал, П.Ліндерт, Н. Меннк`ю, Дж. Сакс, Е. Уоррен та ін.

Значний внесок у з'ясування теоретико-методологічних аспектів формування корпоративного сектору та систем корпоративного управління України належить вітчизняним вченим В.Воротін, А.Гречко, П.Круш, О.Ковтиш, М.Луцькиому, Т.Мостенцькій, В.Новак, Ю.Симоненко, О.Сохацькій, А.Тибіннь, К.Ткач, Л.Федулової, та ін.

Зважаючи на всю значущість розкриття авторами аспекту управління експортною діяльністю та засад функціонування корпоративного сектору, досі чітко не окреслені ключові детермінанти на корті має спиратися корпоративне підприємство при здійсненні експортної діяльності з метою отримання максимального економічного результату та утримання ринкової ніші на міжнародному ринку.

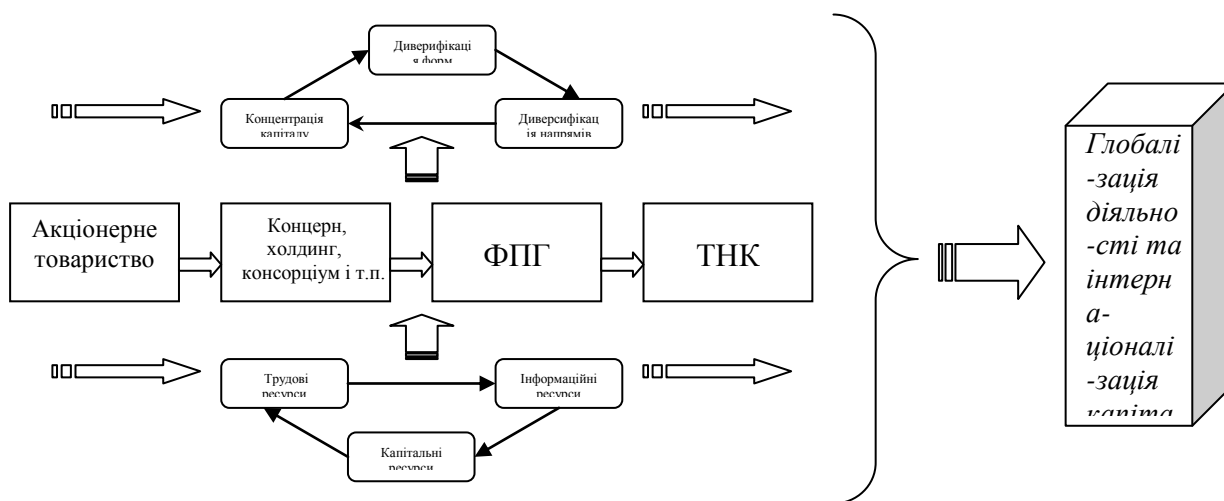
Формування цілей статті. На сучасному етапі інституційних ринкових перетворень в Україні система управління експортною діяльністю корпоративних підприємств залишається не достатньо інтегрованою до міжнародних вимог. Першочерговими завданнями постають: визначення місця та ролі корпорації, як головного суб'єкту міжнародних ринкових відносин, окреслення детермінантних основ управління експортною діяльністю корпоративних підприємств та необхідності адаптації національних виробників до вимог міжнародного ринку.

Виклад основного матеріалу. До проголошення незалежності у 1991р., Україна була повною мірою інтегрована до загальносоюзної економічної системи на основі існуючої спеціалізації та кооперації виробництва за визначеною схемою розподілу праці [3,с.6]. Тому після розпаду СРСР і проголошення незалежності країни, відбулося різке послаблення держави та необхідність розроблення програми стратегічних і тактичних дій, призначених для подолання наслідків краху попередньої політичної та економічної системи. Для початку ствердження країни, як самостійного суб'єкта господарювання на міжнародній арені, одним з першочергових завдань було створення власних економічних інститутів, що відповідали б потребам: у новій якості розвитку продуктивних сил, виробничих відносин, рівню споживання та задоволення потреб на етапах виробництва, розподілу, обміну та споживання.

Ретроспективний аналіз дає підстави стверджувати про сутність утворення в Україні корпорацій в процесі приватизаційних перетворень. Таким чином, процес приватизації і відповідно виникнення перших корпорацій можна розглядати як вимушений «штучний» засіб внутрішнього інвестування з метою формування власних тенденцій розвитку економічної системи та інтеграції в світове господарство.

Розвиток та посилення взаємозалежностей між інституційними одиницями в процесі господарювання як на внутрішньому так і на

зовнішньому ринках створюють передумови для чотирирівневого процесу інтеграції корпоративних структур від акціонерних товариств до транснаціональних корпорацій (рис.1). В такий спосіб ускладнюється механізм інтеграції капітальних, трудових, інформаційних та інших ресурсів об'єднань та поступальний перехід на якісно новий рівень діяльності в формі інтегрованих корпоративних структур (ІКС). Дані процеси породжують швидкі темпи концентрації капіталу, диверсифікації форм та напрямів діяльності [4, с. 45-48].

Рис. 1. Механізм інтеграції корпоративного управління

Джерело: розроблено автором за даними Круш П.В., Ковтиш О.П., Гречко А.В. та ін. Формування та розвиток моделі корпоративного управління в трансформаційній економіці. монографія . – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 264с.

Таким чином корпорація займає місце генератора поглиблення управлінських, виробничих, інноваційних та технологічних процесів, даючи поштовх до створення конкурентоспроможного сектору економіки країни.

За даними Держкомстату корпоративний сектор України в переважній більшості сформований за рахунок товариств з обмеженою відповідальністю та акціонерних товариств, меншій кількості представлених товариство з додатковою відповідальністю, повне товариство, командитне товариство, асоціація, корпорація (як форма), концерн і консорціум. В 2008 році нараховувалося: 381205 ТзОВ та 31992 АТ з яких публічних (відповідно до Закону України «Про акціонерні товариства» від 17.09.08

"відкриті" і "закриті" АТ відповідно змінюються на "публічні" та "приватні") - 10943, приватних – 21879. (табл.1.)

За результатами аналізу даних таблиці 1, з 1997р. до 2008р. простежується загальна тенденція збільшення кількості суб'єктів корпоративного сектору. За 2007-2008рр. приріст відбувався в більшості за рахунок ТЗОВ, одночасно з зменшенням кількості АТ, повних товариств та концернів.

Таблиця 1.

Кількість суб'єктів ЄДРПОУ корпоративних форм господарювання

Суб'єкт за ЄДРПОУ	Кількість суб'єктів за роками						+/- 2008 до 2007	+/- 2008 до 2007.
	1997	2001	2005	2006	2007	2008		
ТЗОВ	147738	221905	302942	325925	351750	381205	23467	29455
АТ	30922	34942	34571	33976	33084	31993	1071	-1091
ТЗДВ	718	719	694	700	696	730	12	34
Повне товариство	1640	1997	1988	1997	1985	1948	308	-37
Командитне товариство	653	799	694	690	673	654	1	19
Асоціація	1902	2516	2679	2751	3841	2953	1051	- 888
Корпорація	332	609	798	824	842	849	517	7
Консорціум	52	57	77	80	84	84	32	0
Концерн	353	380	397	406	403	400	47	-3
Всього :	184310	263924	344840	367339	393358	420816	-	-

Джерело: розраховано автором за даними <http://www.ukrstat.gov.ua>

Сучасні тенденції розвитку корпоративного сектору України дозволяє зробити припущення, що АТ були інтегровані до більш складних корпоративних форм. Проте за даними табл.1 негативна тенденція росту кількості суб'єктів організаційно-правових форми об'єднання підприємств, зокрема асоціацій, концернів свідчить про невірність даного припущення. Це може свідчити про вплив світової фінансово-економічної

кризи на функціонування корпоративного сектору та вимагає активних дій з боку держави та його учасників для забезпечення його розвитку.

Побудова вітчизняної інноваційної моделі корпоративного управління вимагає формування національного конкурентного середовища, котре ґрунтується на трансформації економічних відносин і створення достатніх, стабільних умов для діяльності корпорацій. За визначенням О.М. Сохацької специфіку функціонування корпоративного сектору України формують наступні особливості економіки країни [6, с. 205-217]:

- падіння частки підприємств з високою доданою вартістю;
- неперспективна структура економіки;
- агресивність зовнішніх ринків і відсутністю достатнього досвіду конкуренції українських товаровиробників;
- ризикованість та непередбачуваність бізнесу;
- недостатня інвестиційна привабливість економіки та високий рівень її тінізації;
- нерозвиненість та реформованість внутрішнього ринку.

На нашу думку, даний перелік необхідно доповнити наступними позиціями:

- зниження рівня платиспроможного попиту, через зниження рівня доходів населення;
- деструктивна політична ситуація, що знаходить відображення в усіх сферах суспільно-економічного життя;
- вплив світової економіко-фінансової кризи;
- загострення геополітичних відносин між постсоціалістичними країнами та країнами Європи, що впливає на структуру експорту та імпорту.

Функціонування корпоративного сектору України, як внутрішнього інвестора економіки виступає одним з засобів протидії негативним наслідкам економічних і політичних процесів – забезпечуючи близько 70.0 % промислового виробництва та 75.0 % ВВП (2007р.), а емісія корпоративних цінних бумаг за останні роки залучила в економіку країни

близько 17 млрд.грн. Однак в період рецесії корпоративний сектор потребує активної підтримки з боку держави у вигляді послаблення податкового навантаження, впровадження пріоритетних умов для функціонування, спеціалізованих державних субсидій та дотацій, і т.п. В такий спосіб має відбутися стабілізація (відновлення) функціонування корпоративних структур, створення передумов їх подальшого розвитку і переходу до вищого рівня ІКС.

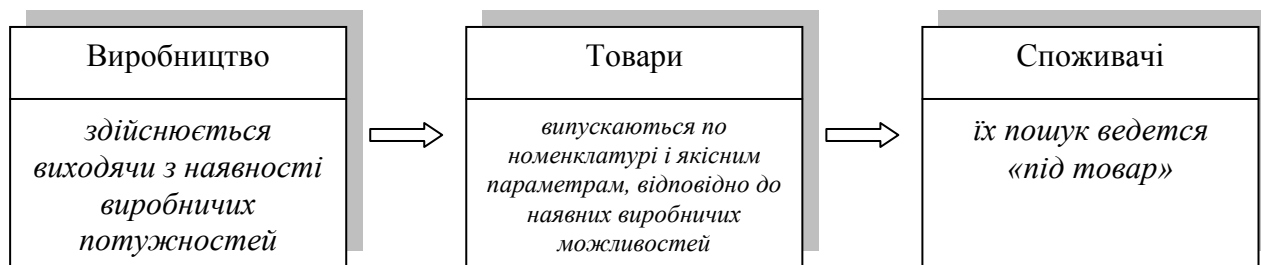
В сучасних умовах господарювання основою політики економічного зростання України визначено розкриття зовнішньоекономічного потенціалу, розвиток приватної ініціативи [2].

Корпорація - як особливий вид підприємницької діяльності і особливі форми її здійснення, в найбільшому ступені адекватні сучасному рівню інформаційних технологій та глобалізації національних економік [7]. В такий спосіб створюючи умови для нарощування експортного потенціалу.

Корпоративна структура управління служить своєрідним катализатором при виході підприємства на зовнішній ринок. Система корпоративного управління – фактор, який здатний визначити успіх чи невдачу при виході продукту корпорації на зовнішній ринок, тобто здійснення експортної діяльності.

Характерною особливістю управління експортною діяльністю корпоративних підприємств на сучасному етапі є формування економічного результату за рахунок екстенсивних чинників, зокрема за рахунок збільшення обсягів продукції, що потім постачається на зовнішній ринок. Домінуючою залишається тактика «ринка продавця» при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності (рис. 2).

Дана модель могла відповідати потребам в умовах централізованої економіки та не відображає сутності ринкових механізмів.

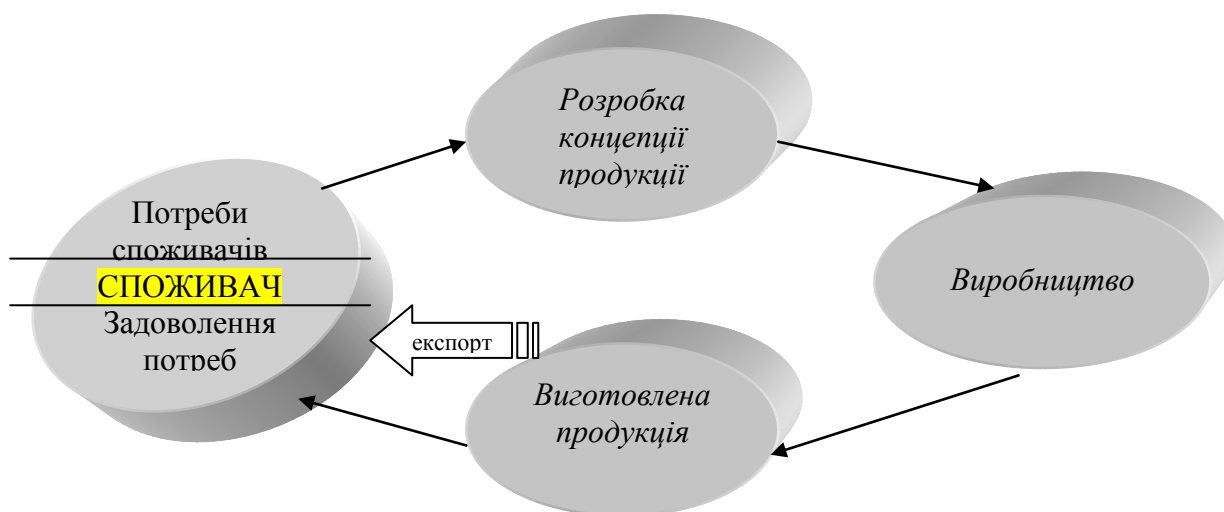

Рис. 2. Модель ринку продавця

Джерело: Азарян Е.М. *Міжнародний маркетинг*. -2-е изд. –Харьков: НВФ «Студцентр», 2001. – 202с.

Тому з метою отримання позитивного економічного результату підприємство займається лише пошуком ринку збуту вже виробленої продукції, а здійснює цілеспрямоване виробництво для найбільш повного та якісного задоволення потреб споживачів міжнародного ринку, створюючи продукцію, що в змозі конкурувати на зовнішніх ринках.(рис.3).

Таку ситуацію в практиці міжнародного маркетингу називають «ринком споживачів» [1].

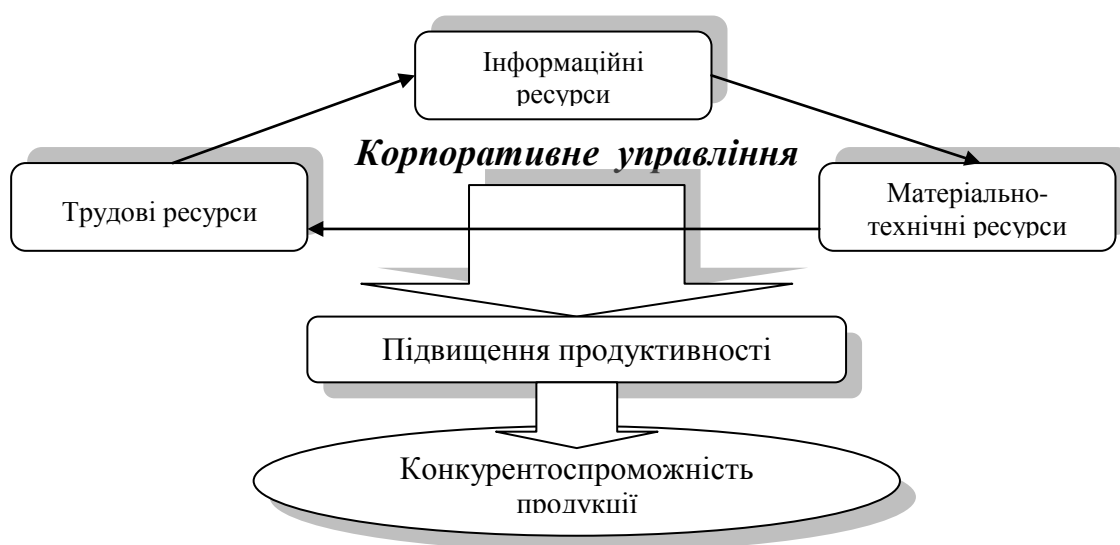
Рис. 3. Модель ринку споживача

Джерело: Азарян Е.М. *Міжнародний маркетинг*. -2-е изд. -Харьков:НВФ «Студцентр», 2001. – 202с

М. Портер зазначав: «Успіх у міжнародній конкуренції визначають не стільки самі фактори (виробництва), скільки те, де і наскільки продуктивно вони застосовуються» [6, с.209].

Виходячи з функції виробництва $F(K, L, \dots, n) \Rightarrow \max$, корпоративне управління при здійсненні експортної діяльності покликане забезпечувати високу продуктивність використання факторів виробництва (засобів, предметів праці та трудових ресурсів) і стратегічного інформаційного ресурсу в процесі виробництва та забезпечення економії на транзакційних витратах логістичного ланцюга. В такий спосіб створюючи конкурентоспроможній експортно-орієнтований продукт (рис. 4).

Рис. 4. Участь корпоративного управління в формуванні конкурентоспроможності продукції
Джерело: розроблено автором

З позиції продуктивності підприємство, галузь чи нація вищого рівня продуктивності можуть вважатися більш конкурентоспроможними [5, с.34-35].

Підвищення продуктивності праці веде до збільшення випуску продукції при менших затратах живої та уречевленої праці, і відповідно зниження собівартості виготовленої продукції. Виходячи з твердження, що лідируючі позиції займають ті підприємства – експортери, що надають ринкам – імпортерам якісну та відносно дешеву продукцію, підвищення продуктивності праці є однією з засад формування експортного потенціалу підприємства.

Оскільки праця є результатом взаємодії робочої сили та засобів виробництва, корпоративне управління відображає якість та

раціональність їх поєднання, і є організаційно-економічним фактором, що забезпечує зростання її продуктивності.

Висновки. Формування корпоративного сектору України, що виступає внутрішнім інвестором економіки, є результатом інституційних перетворень на шляху до формування національного ринкового середовища господарювання. Механізм корпоративного управління забезпечує науково-технічний розвиток, безпосередньо впливає на підвищення організаційно-технічного рівня та продуктивності виробництва, і як результат забезпечує конкурентоспроможність підприємства в цілому.

Аналіз та синтез вище наведених позицій дозволяє визначити детермінантами управління експортною діяльністю корпоративних підприємств прийняття управлінських рішень на основі економічно обґрунтованих переваг, розширення джерел накопичення ресурсів і підвищення продуктивності праці засобом корпоративного управління.

Таким чином, пріоритетним аспектом в управлінні експортною діяльністю корпоративних підприємств виступає синергичний ефект, що досягається за рахунок інтераційної взаємодії факторів виробництва на основі організаційної побудови та функцій управління корпоративних структур.

Використана література:

1. Азарян Е.М. Международный маркетинг / Е.М. Азарян, -2-е изд.- Харьков:НВФ «Студцентр», 2001. – 202с.
2. Воротін В.Є. Макроекономічне регулювання в умовах глобальних трансформацій: Моногр. / В.Є. Воротін, К.: Вид-во УАДУ , 2002. – 392с.

3. Жаліло Я. А. Корпоративні інтереси і вибір стратегічних пріоритетів економічної політики / Я.А. Жаліло, В.С. Лупацій, Сменковський А.Ю. – К.: НІСД, – 1999. – 60с.
4. Круш П.В. Формування та розвиток моделі корпоративного управління в трансформаційній економіці. Монографія / П.В. Круш, О.П. Ковтиш, А.В. Гречко, Ю.С. Чихачьова – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 264с.
5. Кузьмін О.Є., ГоУправління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства: Підручник / О.Є. Кузьмін, Н.І. Горбаль – Львів:Компакт-ЛВ, 2005. – 304с.
6. Сохацька О.М., Тарнавська Н.П., Табінь А.М., Устенко О.А. Корпоративне управління в Україні: теоретично методологічні аспекти. Монографія. Тернопіль. Економічна думка, 2007. – 359с.
7. Черезов А.В., Рубунштейн Т.Б. Корпорации. Корпоративное управление. – М.: ЗАО «Издательства экономика», 2006. – 478 с.

Інтернет ресурси:

8. <http://www.ukrstat.gov.ua>